

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Л.О. Гасука, аспірант
Луцький національний технічний університет

Продовольча безпека є однією з основних складових економічної безпеки країни. Без забезпечення населення достатньою кількістю продовольства відповідної якості неможливо досягнути сталого соціально-економічного розвитку суспільства. На актуальність проблеми продовольчої безпеки вказують численні теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема праці А.І. Алтухова, П.П. Борщевського, О.І. Гойчук, Б.М. Данилишина, С.М. Кваші, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, О.В. Скидана, А.А. Фесини, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпиचाка, В.В. Юрчишина та інших.

Не зменшуючи значення робіт, присвячених дослідженню продовольчої безпеки, необхідно відзначити, що основна увага науковців приділяється проблемі формування безпеки держави, а дослідження регіонального аспекту її оцінки та регулювання проведені не достатньо. У проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України», який зареєстрований у Верховній раді України, продовольча безпека – визначено соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості. На основі опрацьованого матеріалу ми сформували власне визначення поняття продовольчої безпеки, як стану захищеності населення держави (регіону) від продовольчих загроз та безперервний доступ до необхідної кількості продуктів харчування належної якості.

На сьогодні серед вітчизняних дослідників немає єдиної точки зору щодо системи критеріїв і показників, що дають змогу всебічно охарактеризувати стан регіонального агропромислового комплексу і ринку продовольства з погляду продовольчого забезпечення. Про оцінці продовольчої безпеки Волинської області, ми взяли за основу «Методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки»,

яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.07 № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» [2].

Індикатор 1. Добова енергетична цінність раціону людини.

У 2011 році середньодобова поживність раціону жителя Волинської області становила 3150 ккал, що на 26 відсотків перевищує граничний критерій (2500 ккал). Порівняно із 2010 роком споживання калорій населенням області зросло не значно, а порівняно з 2000 роком ріст становив 21,9 відсотка. Як видно з рис. 1, за останні 20 років калорійність споживання продукції тваринного походження скоротилася на 16,9 відсотка, рослинного походження – на 14,8 відсотка.

Рис. 1. Динаміка калорійності середньодобового споживання продуктів харчування населенням Волинської області у розрахунку на одну особу, ккал.

Джерело: складено на основі [4].

При цьому, у 2011 році, як і у попередні роки, основну частину калорій яку споживали волиняни – з продукцією рослинного походження. Натомість лише 26,6 відсотка середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій (55 відсотків), (по Україні цей відсоток становить – 27,3).

Індикатор 2. Достатність споживання окремого продукту.

Оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання

продуктів харчування особою впродовж року відповідає раціональній нормі, тобто коефіцієнт співвідношення між фактичним і раціональним споживанням дорівнює одиниці.

У 2011 році в області по більшості основних видів продовольства фактичне споживання знаходилося нижче раціональних норм, тоді як по Україні раціональних норм споживання не досягнуто лише по м'ясу, молоку, рибі та плодах. Майже по всіх видах продукції, які споживаються в області нижче від раціональної норми, індикатори достатності споживання є нижчими, ніж середні по Україні.

У 2011 році відбулося зростання фактичного споживання окремих видів продукції, зокрема яєць, овочів, плодів, картоплі, цукру, що пов'язано, в першу чергу, із нарощуванням обсягів виробництва цих видів продукції. Так, виробництво яєць в області у 2011 році зросло на 8,7 відсотка, овочів – на 9,6, плодів – на 11,1 відсотка, картоплі – на 15,1, цукру – на 15,4 відсотка.

Фактичне споживання за продовольчими групами "хліб і хлібопродукти" та "картопля" перевищує раціональну норму, що є свідченням незбалансованості харчування населення області, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів.

Таблиця 1

Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування
(на особу на рік, кілограмів)

Назва продукції	Фактичне споживання у 2011 році	Раціональна норма споживання	Індикатор достатності споживання	Довідково індикатор у 2010 році	Довідково індикатор у 2011 році в Україні	Порівняння значення індикатора в області до середнього по Україні
М'ясо та м'ясні продукти	50,3	80,0	0,63	0,63	0,64	-0,01
Хлібні продукти	127,6	101,0	1,26	1,28	1,09	0,17
Молоко та молочні продукти	240,9	380,0	0,63	0,63	0,54	0,09
Риба та рибні продукти	11,8	20,0	0,59	0,61	0,67	-0,08
Яйця, шт.	270	290	0,93	0,84	1,07	-0,14
Овочі та баштанні продовольчі культури	157,2	161,0	0,98	0,90	1,01	-0,03
Плоди, ягоди та виноград	42,7	90,0	0,47	0,43	0,58	-0,11
Картопля	183,8	124,0	1,48	1,46	1,12	0,36
Цукор	37,5	38,0	0,99	0,96	1,01	-0,02
Олія	12,9	13,0	0,99	1,06	1,05	-0,06

Індикатор 3. Достатність запасів зерна у державних ресурсах.

Потреба області у продовольчому зерні становить 138,8 тис. тонн. З метою безперебійного забезпечення населення області хлібом і хлібобулочними виробами за доступними цінами в області діє єдина в Україні Програма створення регіонального страхового запасу продовольчого зерна. Завдання Програми полягає у формуванні незнижуваних запасів продовольчого зерна для задоволення потреб області. На виконання даної Програми в обласному бюджеті на 2011 рік було передбачено 406,7 тис.грн. на фінансування Операторів із закупівлі зерна для потреб області через механізм здешевлення кредитів. Було закуплено 2,8 тис. тонн продовольчого зерна. Крім того, із передбачених постановою Кабінетом Міністрів України обсягів формування регіональних ресурсів продовольчого зерна врожаєм 2011 року для Волині у 45,0 тис. тонн, було сформовано регіональний ресурс в обсязі 35,4 тис. тонн, шляхом укладання договорів на зберігання зерна для потреб області.

Таким чином регіональний запас продовольчого зерна у 2011 році становив 38,2 тис. тонн. Виходячи з цього, індикатор достатності запасів зерна склав 27,5 відсотка, по Україні - 23 відсотки, при його пороговому критерії 17 відсотків. Борошно, вироблене із зерна регіонального страхового запасу, розподіляється між хлібопекарськими підприємствами області, які випікають хліб за простою рецептурою та забезпечують хлібом населення області, в тому числі бюджетні заклади.

Індикатор 4. Економічна доступність продуктів харчування.

За даними головного управління статистики, у 2011 році сукупні витрати домогосподарств області становили 3391,37 гривні на місяць, що на 16 відсотків більше проти попереднього року. По Україні середні сукупні витрати за вказаний період склали 3456,01 гривні та на 12,5 відсотка зросли до попереднього року. Із загальної суми домогосподарства витрачали на харчування 2007,62 гривні на місяць проти 1750,8 гривні у 2010 році. По Україні ці цифри становлять 1836,69 гривні та 1639,92 гривні відповідно.

Отже, загальні сукупні витрати жителів Волинської області в цілому перевищують середні сукупні витрати по Україні. Однак, питома вага витрат на харчування у структурі сукупних витрат домогосподарств Волинської області у 2011 році становила 60,8 відсотка, тоді як по Україні – 53,1. Більше ніж на Волині у структурі загальних витрат витрати на харчування займають лише у Рівенській області – 61,8 відсотка.

Таким чином, індикатор доступності продуктів харчування у

2011 році у Волинській області становив 60,8 відсотка при його 60-ти відсотковому граничному критерії. Порівняно із попереднім роком цей показник погіршився на 0,3 відсоткових пункти. У країнах Європи питома вага витрат на харчування у загальних витратах домогосподарств знаходиться в межах 20-25 відсотків.

Індикатор 5. Фонд споживання окремих продуктів.

Індикатор фонду споживання внутрішнього ринку розраховується як добуток річного середньодушового споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення області, і є важливою складовою для складання балансів попиту і пропозиції та визначення продовольчої незалежності за окремим продуктом.

Таблиця 2

Фонд споживання основних продуктів харчування населення
Волинської області тис.тонн

Продукти	Фонд споживання		2011 рік у відсотках до 2010 року
	2010р.	2011р.	
М'ясо та м'ясні продукти	52,1	52,2	100,2
Молоко та молочні продукти	249,0	250	100,4
Яйця, млн. шт.	252,5	280,7	111,2
Хлібні продукти	134,5	132,4	98,4
Картопля	187,9	190,8	101,5
Овочі та баштанні продовольчі культури	151,0	163,2	108,1
Плоди, ягоди та виноград	39,8	44,3	111,3
Риба та рибні продукти	12,7	12,2	96,1
Цукор	37,6	38,9	103,5
Олія	14,3	13,4	93,7

Література

1. Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 року № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» » [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
3. Гасуха Л.О. Сутнісний зміст продовольчої безпеки та її регіональний прояв. Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»

Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 8 (31). Ч1. Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2011. - 231с.

4. Сільське господарство Волині. Статистичний збірник / за ред. В.Ю. Науменка. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2012. – 329 с.